

Критерії і показники сформованості пізнавальної активності майбутнього психолога

Portiana O.V. Criteria and indicators of future psychologist's cognitive activity formation / O.V. Portiana // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 444–454.

О.В. Портяна. Критерії і показники сформованості пізнавальної активності майбутнього психолога. У статті наведено результати теоретичного вивчення підходів до розуміння понять «показники пізнавальної активності», «критерії пізнавальної активності», «рівні пізнавальної активності». Зазначено, що актуальність проблеми обумовлено вивченням особливостей прояву пізнавальної активності у студентів і створенням умов з метою підвищення рівня пізнавальної активності, що сприятиме формуванню висококваліфікованої і затребуваної особистості фахівця у відповідній професійній сфері. Проаналізовано критерії оцінки пізнавальної активності, сформульовано вченими-психологами, представлено основні характеристики показників пізнавальної активності. Зазначено, що розробка системи критеріїв зазвичай обґрунтовується сутністю, цілями, змістом і умовами організації дослідження. З'ясовано, що кожний критерій має свою систему показників, яка характеризує якісні зміни критерію. Встановлено, що ці показники можуть характеризувати як кількісні, так і якісні зміни кожного критерію. Визначено наступні критерії пізнавальної активності майбутнього психолога: наявність навчально-пізнавальних інтересів, сформованість пізнавальної потреби, схильність до надситуативної пізнавальної активності, сформованість внутрішньої мотивації учіння; сформованість усіх розумових операцій (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація), пізнавальні процеси, пов'язані з розумовим перетворенням у пізнанні, різноманітність форм предметної діяльності, глибина і широта мислення; установка на самоформування готовності до навчальної діяльності, інтенсивність емоцій, наявність зусиль для зменшення ймовірності невдачі в процесі придбання знань, чутливість до розбіжності між задуманим і очікуваним, планованим і результатом реальної дії, уміння проявляти волю, емоційна чутливість у комунікативній сфері; наявність комунікативних здібностей, активність у взаємодії, обзна-

ність у соціально значущих якостях особистості, схильність до різноманітності комунікативних програм і готових форм соціального контакту, прийняття інших, креативність у спілкуванні. Визначено та охарактеризовано рівні сформованості пізнавальної активності майбутнього психолога.

Ключові слова: пізнавальна активність, структура, компоненти, критерії, показники, рівні, майбутній психолог.

О.В. Портяна. Критерии и показатели сформированности познавательной активности будущего психолога. В статье представлены результаты теоретического изучения подходов к пониманию понятий «показатели познавательной активности», «критерии познавательной активности», «уровни познавательной активности». Отмечено, что актуальность проблемы обусловлена изучением особенностей проявления познавательной активности студентов и созданием условий с целью повышения уровня познавательной активности, что будет способствовать формированию высококвалифицированной и востребованной личности специалиста в соответствующей профессиональной сфере. Проанализированы критерии оценки познавательной активности, сформулированы учеными-психологами, представлены основные характеристики показателей познавательной активности. Отмечено, что разработка системы критериев обосновывается сущностью, целями, содержанием и условиями организации исследования. Показано, что каждый критерий имеет свою систему показателей, которая характеризует качественные изменения критерия. Эти показатели могут характеризовать как количественные, так и качественные изменения каждого критерия. Определены следующие критерии познавательной активности будущего психолога: наличие учебно-познавательных интересов, сформированность познавательной потребности, склонность к надситуативной познавательной активности, сформированность внутренней мотивации учения; сформированность всех мыслительных операций (анализ, синтез, сравнение, обобщение, систематизация), разнообразие форм предметной деятельности, глубина и широта мышления; установка на самоформирование готовности к учебной деятельности, интенсивность эмоций, наличие усилий для уменьшения вероятности неудачи в процессе приобретения знаний, чувствительность к расхождению между задуманным и ожидаемым, планируемым и результатом реального действия, умение проявлять волю, эмоциональная чувствительность в коммуникативной сфере; наличие коммуникативных способностей, активность во взаимодействии, осведомленность в социально значимых качествах личности, склонность к разнообразию коммуникативных программ и готовых форм социального контакта, принятие других, креативность в общении. Определены и охарактеризованы уровни сформированности познавательной активности будущего психолога.

Ключевые слова: познавательная активность, структура, компоненты, критерии, показатели, уровни, будущий психолог.

Постановка проблеми. Національною доктриною розвитку освіти в Україні передбачено забезпечення прискореного, випереджувального інноваційного розвитку освіти, створення умов для розвитку, самоствердження та творчої самореалізації особистості протягом життя. Ці завдання набувають особливої актуальності в умовах сьогодення та реалізуються через комплекс заходів, спрямованих на виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, на формування гармонійної особистості дитини, набуття нею соціального досвіду. У період, коли суспільство ставить вимоги до розвитку ініціативної, відповідальної, самостійної особистості, здатної до активного перетворення себе та довкілля, а пріоритетним напрямком в житті молодої людини є професійне становлення, особливо актуальною є проблема розвитку пізнавальної активності в навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукових джерел підтверджують, що на всіх етапах розвитку педагогічної та психологічної думки до проблеми формування пізнавальної активності особистості звертались як психологи (Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Г. Костюк, О. Матюшкін, С. Рубінштейн та ін.), так і педагоги (М. Данилов, В. Лозова, Г. Щукіна, та ін.). Різні аспекти проблеми висвітлені у дослідженнях відомих вчених А. Вербицького, В. Вергасова, І. Зимньої. Серед останніх досліджень пізнавальної активності слід відзначити дисертаційні роботи вітчизняних фахівців К. Ангеліс [3], Т. Темерівської [10], П. Лузана [9], Н. Давидюк [7], Т. Тернавської [11] і ін. та російських науковців Т. Гусевої (2009), І. Бобрової (2008), С. Казначеевої (2006), М. Кокшарової (2005), Н. Мокшиної (2006).

Відзначаючи беззаперечну цінність здійснених досліджень, слід визнати, що до цього часу не сформована єдина думка щодо показників, критеріїв та рівнів пізнавальної активності.

Метою статті є визначення критеріїв пізнавальної активності майбутнього психолога – ознак, на основі яких уможливиться з'ясування її індивідуальних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Проблема пізнавальної активності – одна з найважливіших проблем сучасної психолого-педагогічної науки, оскільки вона є важливою умовою формування у студентів потреби в знаннях, оволодіння вміннями інтелектуальної діяльності, самостійності, забезпечення глибини і міцності знань. На підставі аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми ми розглядаємо пізнавальну активність студентів

як продуктивну діяльність, в якій проявляється їхнє ставлення до змісту, характеру навчально-пізнавальної діяльності та прагнення мобілізувати свої вольові зусилля в умовах, спрямованих на формування стійких пізнавальних інтересів і мотивів. Спираючись на уявлення про особистість як про цілісну систему, з активною складовою, яка формується в освітньому процесі під впливом цілісної системи технік, технологій, різних засобів, ми вважаємо за можливе визначити пізнавальну активність як спеціально організований процес впливу на певні характеристики особистості майбутнього психолога, які посилюють його когнітивний, конативний, афективний та комунікативний компоненти пізнавальної активності.

Необхідним аспектом у формуванні пізнавальної активності є визначення критеріїв сформованості пізнавальної активності. У психолого-педагогічній літературі поняття «критерій» характеризується як засіб, за допомогою якого вимірюються, або вибираються альтернативи, тобто, «критерій» – це об'єктивна ознака, на основі якого відбувається порівняльна оцінка або класифікація досліджуваних психічних процесів.

Аналіз результатів дослідження з проблем формування пізнавальної активності у різних психолого-педагогічних системах свідчить, що розробка системи критеріїв зазвичай обґрунтовується сутністю, цілями, змістом і умовами організації дослідження. Кожний критерій має свою систему показників, яка характеризує якісні зміни критерію. Ці показники можуть характеризувати як кількісні (відсотки), так і якісні (рівні) зміни кожного критерію. Отже, показник – це чіткий прояв критерію на певному етапі формування пізнавальної активності студентів. Такий підхід до поняття сутності критерію і його характеристики має місце у працях В. Беспалько [5], В. Вергасова [6], Т. Темєрівської [11], Т. Алексєєнко [2] та ін.

Розглядаючи критерії, пов'язані з проблемою формування пізнавальної активності, звернемося до комплексу критеріїв для визначення «пізнавальної потреби як найважливішої умови розвитку пізнавальної активності», запропонованих В.М. Антиповою: зацікавленість вивченням нового матеріалу; заняття з предмету у вільний час; негативна реакція на перерву у пізнавальній діяльності; прагнення виконувати завдання не обов'язкового характеру, що виходять за межі програми; активність при вирішенні навчальних проблем; якість знань [4, с. 22–38].

Переважає більшість дослідників, визначаючи критерії діагностування пізнавальної активності, звертається до її ком-

понентного складу, та пропонують використовувати в якості критеріїв сформованості пізнавальної активності розвиток її складових. Зокрема, П. Лузан [9], під час визначення критеріїв сформованості пізнавальної активності визначає систему показників навчально-пізнавальної активності за трьома критеріями – змістово-результативним, операційним і мотиваційно-динамічним відповідно до виявленого ним компонентного складу пізнавальної активності. Н. Давидюк виокремлює у структурі пізнавальної активності мотиваційний, інтелектуальний, емоційно-вольовий та процесуальний компоненти, а критерії діагностування пізнавальної активності визначає через прояв її інтегративних якостей на основі якісно-кількісної оцінки певних ознак: пізнавальна самостійність, пізнавальна ініціативність, повнота знань, умінь і навичок [7, с. 18].

Крім зазначеного підходу до визначення критеріїв відповідно з розвитком компонентів пізнавальної активності, можемо констатувати наявність іншого підходу. Так, значна кількість дослідників намагаються дослідити різні компоненти пізнавальної активності та виявити критерії, які умовно можна назвати *універсальними*, що беззаперечно свідчать про рівень сформованості усіх компонентів [8; 11].

Універсальними критеріями для усіх компонентів пізнавальної активності можна визнати: *продуктивність*, що свідчить про вимір і оцінку продуктивності сформованих інтегративних якостей пізнавальної активності студента на різних етапах його навчально-пізнавальної діяльності [7]. Л. Аврамчук (1997), В. Беспалько (1968), А. Матюшкін (1972) під продуктивністю формування пізнавальної активності розуміють процес формування пізнавальної активності як зростання творчої складової в навчально-пізнавальній діяльності студента; *професійну спрямованість* – що свідчить про високу здатність до інтенсивного вияву усіх компонентів пізнавальної активності у ситуаціях пізнання, наближених до специфіки професійної діяльності [11]; *стійкість* – здатність до стабільного прояву сформованих компонентів пізнавальної активності у типових ситуаціях пізнання, які виникають протягом тривалого часу; *мобільність* – здатність до переносу (відповідно, і прояву).

Так, Т. Темерівська, вивчаючи пізнавальну активність студентів медичного коледжу в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін серед таких універсальних критеріїв розвитку пізнавальної активності, називає продуктивність, стійкість і професійну спрямованість пізнавальної активності [11, с. 75–89].

Узагальнення наукових позицій дозволяє надати таке визначення ключовим поняттям з діагностування пізнавальної активності: *показником* пізнавальної активності є такі безпосередні прояви у діяльності (та поведінці) суб'єктів навчання, що свідчать про рівень розвитку цієї якості студента; *критерієм* пізнавальної активності виступає теоретичне узагальнення та характеристика показників, притаманних відповідному рівню розвитку пізнавальної активності та її складових; *рівнем* пізнавальної активності є результат інтерпретації виявлених критеріїв та їхнє групування, яке свідчить про повноту та якість сформованості цієї властивості студента, про певний етап її розвитку.

Аналіз результатів наукових досліджень та узагальнення показників, запропонованих дослідниками для оцінювання пізнавальної активності студентів дозволяє визначити такі її основні критерії: для *конативного компонента* – наявність навчально-пізнавальних інтересів, сформованість пізнавальної потреби, схильність до надситуативної пізнавальної активності, сформованість внутрішньої мотивації учіння (уміння визначити мету діяльності, здатність ставити цілі, спрямованість на досягнення мети); для *когнітивного компонента* – сформованість усіх розумових операцій (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація), пізнавальні процеси, пов'язані з розумовим перетворенням у пізнанні, різноманітність форм предметної діяльності, вміння оцінювати та передбачувати результат діяльності, потреба в саморегуляції, глибина і широта мислення, вміння логічно і чітко формулювати думки; для *афективного компонента* – установка на самоформування готовності до навчальної діяльності, усвідомленість формування пізнавальних інтересів та їх задоволення на рівні особистісних цінностей, інтенсивність емоцій, наявність зусиль для зменшення ймовірності невдачі в процесі придбання знань, чутливість до емоціогенних впливів, чутливість до розбіжності між задуманим і очікуваним, планованим і результатом реальної дії, уміння проявляти волю, емоційна чутливість в комунікативній сфері; для *комунікативного компонента* – наявність комунікативних здібностей, активність у взаємодії, обізнаність у соціально значущих якостях особистості, схильність до різноманітності комунікативних програм і готових форм соціального контакту, прийняття інших, креативність у спілкуванні.

Психолого-педагогічною особливістю пізнавальної активності є також виявлення рівнів, між якими існує послідовний діалектичний зв'язок, коли кожен наступний рівень включає в

себе елементи попереднього і спирається на нього. Звідси і виникають види пізнавальної активності, які мають свої характеристики та особливості. Узагальнюючи підходи різних авторів, можна виокремити відповідно до зазначених критеріїв три рівні пізнавальної активності: відтворююча активність (низький рівень), інтерпретуюча активність (середній рівень) і творча активність (високий рівень).

Перший рівень характеризується прагненням студентів поповнити і відтворити знання, оволодіти способами їх застосування за зразком, відсутністю інтелектуальної ініціативи та теоретичного досвіду, роботою відтворюючого характеру при відсутності або недостатності вольових зусиль зовнішньою мотивацією, механічним запам'ятовуванням навчального матеріалу. На другому рівні активності студенти характеризуються прагненням до пізнання, докладають вольові зусилля, щоб зрозуміти суть явища, знайти шляхи вирішення суперечностей; їхня освітня діяльність характеризується знаннями в межах програмного матеріалу, самостійністю при систематичному спонуканні викладача, мотивацією, обумовленою пізнавальними потребами. На третьому рівні студенти намагаються застосувати отримані знання у нетипових ситуаціях, їх діяльність характеризується міркуваннями, роздумуваннями, розумовим пошуком, проявом креативного рівня сформованості пізнавального інтересу, творчою самостійністю, наявністю ґрунтовних знань програмного матеріалу, студенти володіють елементами знань і навичок понад програму, великою стійкістю вольових зусиль; наявністю мотиваційної та особистісної рефлексії, прагненням збагачувати власні знання об'єктивно новою інформацією, ініціативністю у всьому – від визначення мети до оцінки своїх дій і результатів.

Умовно виділені нами рівні пізнавальної активності студентів дозволяють прослідкувати за процесом розвитку даної якості, орієнтовно визначити той еталон, до якого слід прагнути у процесі підготовки майбутніх психологів у вищому навчальному закладі.

Висновки. Незважаючи на те, що психолого-педагогічна наука має великий досвід щодо розвитку пізнавальної активності студентів та активізації навчально-пізнавальної діяльності, проблема залишається актуальною тому, що існують різні протиріччя у вирішенні даного питання, які потребують дослідження. Оскільки найбільш суттєвими характеристиками активності є особистісна, внутрішня потреба людини діяти, здатність виявляти ініціативність, самостійність та надситуативність; докладати

зусилля для подолання певних зовнішніх і внутрішніх обмежень; робити вільний, свідомий вибір, запропоновані критерії та показники, на нашу думку, досить повно і всебічно характеризують пізнавальну активність майбутнього психолога і можуть бути використані для визначення та оцінки її індивідуальних особливостей, що і стане перспективою наших подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Алексеєнко Т.А. Формування пізнавальної активності студентів в умовах блокової організації навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Т.А. Алексеєнко; Інститут педагогіки і психології проф.освіти АПН України. – К., 1995. – 25 с.
2. Алексеєнко Т.А. Основи педагогічного експерименту і кваліметрії: Навчально-методичний посібник / Т.А. Алексеєнко, В.В. Сушанко. – Чернівці : Рута, 2003. – 42 с.
3. Ангеліс К.О. Розвиток особистісної рефлексії у пізнавальній активності підлітків: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / К.О. Ангеліс; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2010. – 20 с.
4. Антипова В.М. О методах диагностики уровня развития потребности в знании у школьника / В.М. Антипова, Г.А. Бокарева, В.С. Ильин. – Ростов-на-Дону : Ростовский ГУ, 1972. – С. 22–38.
5. Беспалько В.П. Опыт разработки критериев качества усвоения знаний / В.П. Беспалько // Советская педагогика. – 1968. – № 4. – С.121–144.
6. Вергасов В.М. Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе / В.М.Вергасов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Київ : Вища шк., 1985. – 174 с.
7. Давидюк Н.М. Психологічні умови активізації творчої навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення психологічних дисциплін: дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Наталія Миколаївна Давидюк. – Чернівецький нац. ун-т імені Юрія Федьковича. – Чернівці, 2002. – 185 с.
8. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: спецкурс із дидактики / В.І. Лозова. – Х., 1990. – 89 с.
9. Лузан П.Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграр-

- них закладах освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / П.Г. Лузан. – К., 2004. – 42 с.
10. Темерівська Т.Г. Формування пізнавальної активності студентів медичного коледжу в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тетяна Георгіївна Темерівська. – Т., 2004. – 248 с.
 11. Тернавська Т.А. Формування пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.09 / Т.А. Тернавська; Криворізь. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2009. – 20 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Aliksieienko T.A. Formuvannia piznavalnoi aktyvnosti studentiv v umovakh blokovoї orhanizatsii navchannia: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: spets. 13.00.01 «Teoriia ta istoriia pedahohiky» / T.A. Aliksieienko; Instytut pedahohiky i psykhologii prof.osvity APN Ukrainy. – K., 1995. – 25 s.
2. Aliksieienko T.A. Osnovy pedahohichnoho eksperymentu i kvalimetrii: Navchanko-metodychnyi posibnyk / T.A. Aliksieienko, V.V. Sushanko. – Chernivtsi : Ruta, 2003. – 42 s.
3. Anhielis K.O. Rozvytok osobystisnoi refleksii u piznavalnii aktyvnosti pidlitkiv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. psykhol. nauk: spets. 19.00.07 «Pedahohichna ta vikova psykhologhiia» / K.O. Anhielis; In-t psykhologii im. H.S. Kostiuка APN Ukrainy. – K., 2010. – 20 s.
4. Antipova V.M. O metodah diagnostiki urovnja razvitija potrebnosti v znanii u shkol'nika / V.M. Antipova, G.A. Bokareva, V.S. Il'in. – Rostov-na-Donu : Rostovskij GU, 1972. – S. 22–38.
5. Bepal'ko V.P. Opyt razrabotki kriteriev kachestva usvoeniia znanij / V.P. Bepal'ko // Sovetskaja pedagogika. – 1968. – № 4. – S.121–144.
6. Vergasov V.M. Aktivizacija poznavatel'noj dejatel'nosti studentov v vysshej shkole / V.M. Vergasov. – 2-e yzd., pererab. y dop. – Kyiv : Vyshcha shk., 1985. – 174 s.
7. Davydiuk N.M. Psykhologichni umovy aktyvizatsii tvorchoї navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv u protsesi vyvchennia psykhologichnykh dystsyplin: dys... kand. psykhol. nauk: 19.00.07 / Nataliia Mykolaivna Davydiuk. – Chernivetskyi

- nats. un-t imeni Yurii Fedkovycha. – Chernivtsi, 2002. – 185 s.
8. Lozova V.I. Piznavalna aktyvnist shkoliariv: spetskurs iz dydaktyky / V.I. Lozova. – Kh., 1990. – 89 s.
 9. Luzan P.H. Teoretychni i metodychni osnovy formuvannia navchalno-piznavalnoi aktyvnosti studentiv u vyshchyykh ahrarnykh zakladakh osvity: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia dok. ped. nauk: 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / P.H. Luzan. – K., 2004. – 42 s.
 10. Temerivska T.H. Formuvannia piznavalnoi aktyvnosti studentiv medychnoho koledzhu v protsesi vyvchennia pryrodnycho-naukovykh dystsyplin: dys... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Tetiana Heorhiivna Temerivska. – T., 2004. – 248 s.
 11. Ternavska T.A. Formuvannia piznavalnoi diialnosti studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv u protsesi vyvchennia psykhologo-pedahohichnykh dystsyplin: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: 13.00.09 / T.A. Ternavska. – Kryvoriz. derzh. ped. un-t; Kryvyi Rih, 2009. – 20 s.

O.V. Portiana. Criteria and indicators of future psychologist's cognitive activity formation. The article is devoted to the study of theoretical approaches to understanding the concepts of «indicators of cognitive activity», «criteria of cognitive activity», «levels of cognitive activity». It is indicated, that the relevance of the study is conditioned by the peculiarities of manifestation of cognitive activity of students and creating conditions to enhance the cognitive activity that contribute to the formation of highly professional and popular personality in the relevant professional field. The criteria of cognitive activity evaluation formulated by scientists and psychologists are analyzed; the main characteristics of indicators of cognitive activity are presented. It is noted that the development of criteria system is normally grounded by essence, objectives, contents and conditions of the study. It is found, each criterion has a system of indicators characterizing the quality criteria changes. It is established, that indicators can characterize both quantitative and qualitative changes of each criterion. The following criteria of a future psychologist's cognitive activity are defined: the presence of educational and cognitive interests, cognitive needs formation, the tendency to cognitive activity, formation of internal motivation of learning; formation of all mental operations (analysis, synthesis, comparison, generalization, systematization), cognitive processes related to the mental transformation of knowledge, diversity of substantive work, the depth and breadth of thinking; setting the self-forming preparedness to training activities, the intensity of emotions, the presence of efforts to reduce the possibility of failure in the process of acquiring knowledge, sensitivity to differences between the planned and expected actions, targeted

and result in real action will demonstrate the ability, emotional sensitivity in communication sphere; availability of communication skills, interaction activity, awareness of socially relevant personality traits, susceptibility to a variety of communication programs and finished forms of social contact, acceptance of others, creativity in communication. The levels of a future psychologist's cognitive activity are defined and described.

Key words: cognitive activity, future psychologist, the criteria of cognitive activity, cognitive activity indicators.

Received January 08, 2016

Revised January 28, 2016

Accepted February 26, 2016

УДК 159.9.072.43

С.А. Прахова

svetlankaprakhova@gmail.com

Роль індивідуально-типологічних та соціально-психологічних чинників у детермінації фрустраційних станів учнів різних вікових груп

Prakhova S.A. The role of individual-typological and socio-psychological factors in the determination of frustrating states of pupils of different age groups / S.A. Prakhova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 32. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 454–464.

С.А. Прахова. Роль індивідуально-типологічних та соціально-психологічних чинників у детермінації фрустраційних станів учнів різних вікових груп. У статті проаналізовано проблему дослідження змістовних характеристик фрустраційних станів. Обґрунтовано вибір основного методу дослідження, яким став метод факторного аналізу, що дав можливість сконцентрувати вихідну інформацію і обґрунтовано зменшити кількість змінних психологічних параметрів фрустрації і особистісно-адаптаційних характеристик. Висвітлено результати факторного аналізу, який у відповідності до поставлених завдань дослідження проводився окремо у кожній вибірці учнів (молодші школярі, молодші підлітки, старші підлітки). Показано, що кожний фактор має певний відсоток співпадінь за різними шкалами, що говорить про відносну